

Література

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питер Ком., 1999. – 416 с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
3. Балабанова Л. В. Маркетинг : підручник / Л. В. Балабанова. – 2-ге вид. – К. : Знання-Прес, 2004. – 645 с.
4. Веснин В. Р. Стратегический менеджмент : учеб. пособие / В. Р. Веснин. – М. : МГИУ, 2008. – 320 с.
5. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посібник / Г. І. Кіндрацька. – К. : Знання, 2006. – 366 с.
6. Куденко Н. В. Маркетингові стратегії фірми : монографія / Н. В. Куденко. – К. : КНЕУ, 2002. – 245 с.
7. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг / Ж.-Ж. Ламбен ; пер. с фр. – СПб. : Наука, 1996. – 589 с.
8. Люкшинов А. Н. Стратегический менеджмент / А. Н. Люкшинов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 375 с.
9. Фатхутдинов Р. А. Стратегический маркетинг / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ЗАО Бизнес-школа Интел-Синтез, 2000. – 640 с.
10. Шершньова З. Є. Стратегічне управління / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська. – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.

УДК 517.44:330.341

О. В. ДАРИЄНКО

Одеський національний економічний університет

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано та наведено концепцію формування системи індикаторів оцінки стійкого функціонування підприємств малого бізнесу на базі системно-діяльнісного підходу. Визначено принципи, вимоги, компоненти та інформаційну складову вибору критерію стійкого функціонування підприємства.

Conception of forming of the system of indicators of estimation of the proof functioning of enterprises of small business is resulted on the base of sistemno-diyalnistnogo approach. Principles, requirements, components and informative constituent of choice of criterion of the stinyogo functioning of enterprise, are certain.

У бізнес-плануванні підприємства суттєву роль відіграє процес стратегічного управління стійким функціонуванням малого та середнього підприємництва, який базується на науково обґрунтованій, предметно адаптованій до реалій економічної діяльності методології, інноваційних технологіях та світовому досвіду оцінювання ендогенних та екзогенних чинників, що впливають на зазначений процес. Перед керівництвом суб'єкту підприємницької діяльності в умовах глобалізації, посилення конкурентної боротьби та збільшення можливих загроз економічній безпеці постають завдання підвищення рівня власного стійкого функціонування завдяки визначенню та реалізації системоутворюючих складових, які формують систему стратегічного управління процесом забезпечення стійкого функціонування підприємствами малого бізнесу.

Необхідно зазначити, що вітчизняні малі та середні підприємства приділяють недостатню увагу роботі та впровадженню системи стратегічного управління вищезазначеним процесом. Серед основних причин, якими вони мотивують таку позицію, є: нестабільність економічної ситуації в країні, політична напруженість, уникнення додаткових витрат, які необхідні для реалізації моделювання процесу забезпечення стійкого функціонування підприємств малого бізнесу.

Метою статті є розробка науково-методичного комплексу, який базується на обґрунтуванні та виборі індикаторів оцінки рівня стійкості функціонування малих та середніх підприємств.

Теоретичні розробки в галузі управління процесом функціонування підприємств можуть бути зведені до парадигми, що базується на об'єктному підході до управління. Ця парадигма отримала широке розповсюдження після періоду інтенсивних розробок в галузі теорії систем, системного аналізу, використання кібернетичних принципів при побудові соціально-економічних, економічних і соціо-економічних систем, отримала відображення в працях таких видатних вчених, як Акоф, І. Ансофф, С. Бір, Н. Вінер, Дж. Ван Гіг, Дж. Форрестер, Р.М. Месарович, У. Ешлі [1–7]. Відповідно до даної парадигми в фокус дослідження та управління підпадає підприємство як система. Здійснюється декомпозиція підприємства-системи за процесним, функціональним, морфологічним, структурним блоками. Підприємство розглядається як об'єкт-система, що має певну внутрішню функціональну та процесну структуру, адміністративну підсистему. Воно існує в середовищі подібних об'єктів, яке містить загрози та можливості. При цьому онтологія управління містить в собі сам об'єкт і всі організаційно-управлінські дії здійснюються в об'єкті та з приводу об'єкту.

Отже, вся сукупність підсистем підприємства повинна підтримуватись в певному режимі – режимі функціонування. Основною задачею діяльності функціонування є збереження системної цілісності підприємства та підтримка параметрів процесу функціонування в стаціонарному режимі на певному проміжку часу [8]. В цьому випадку ефективність такої діяльності може бути представлено як суму заданих параметрів функціонування, значення яких підтримується біля певних нормативних значень. В такому випадку підприємство буде знаходитись в стані динамічної рівноваги. На практиці здійснення діяльності функціонування переслідує в якості

мети стабільну роботу підприємства, коли функції збуту, виробництва, постачання, обсяг і обіговість оборотних активів, інвестицій, виплати дивідендів синхронізовані за темпами, зовнішні коливання гасяться, показники ефективності знаходяться на нормативному рівні [9, с. 48].

В результаті рефлексивної модифікації засобів діяльності відбувається трансформація суб'єктивної та об'єктивної компоненти соціо-економічної системи, яка має такі наслідки.

Удосконалення діяльності функціонування промислового підприємства може носити характер, при якому створюється удосконалений спосіб технологічного комбінування при тих же ресурсах, зростає ефективність логіки та процедур прийняття управлінських рішень, покращуються канали розподілу продукту та надходження ресурсів. Отже, відбувається системна оптимізація діяльності підприємства, яка не торкається початкових способів діяльності, але приведе до покращення якості результату та більш ефективного досягнення цілей управління. Але результати рефлексивної трансформації способів діяльності функціонування можуть носити характер, при якому відбувається таке перевтілення будь-якої діяльності, в результаті якого остання отримує новий спосіб технологічного комбінування щодо досягнення результату, яке задається межами діяльності. Отже, відбувається принципіальна трансформація логіки та процедур прийняття управлінських рішень. В результаті створюється новий спосіб технологічної взаємодії, залучаються нові ресурси. Системний ефект торкається архітектури бізнес-процесів. Вона адаптується під нову форму режиму функціонування. Трансформація діяльності функціонування відбувається за рахунок переходу підприємства в режим розвитку, який здійснюється за рахунок організації на рефлексивній основі діяльності розвитку. Результат такої трансформації може бути такого типу, як створення:

- принципово нового способу технологічного комбінування, але результат діяльності зберігається таким, як був;

- не тільки принципово нового способу комбінування ресурсів, але й нового результату: нові властивості продукту або якісно новий продукт.

Математичною ілюстрацією функціонального характеру кожного типу діяльності, функціонування, удосконалення та розвитку можуть бути такі моделі [9, с. 53–54]:

1. **Функціонування організації як функціональної системи управління:** приведення системи до стаціонарного стану через підтримку її макрофункції Φ в ζ -області нормативних значень ΦN :

$$SF = \begin{cases} CO = \{T, X, Y, \Phi, G, R\} \\ CS = \{T, CO', CO'', \Phi^{CS}, G^{CS}, R^{CS}\} \\ \forall t \in T \exists CS : |\Phi - \Phi N| < \varepsilon \end{cases} \quad (1)$$

де SF – система, що функціонує; CO – об'єкт управління; T – безліч моментів часу; X, Y – відповідно безліч вхідних та вихідних об'єктів; Φ – макрофункція системи; G – структура системи; R – відношення емергентності; CS – суб'єкт управління функціонуванням; CO', CO'' – відповідно безліч вхідних і вихідних об'єктів управління; Φ^{CS} – макрофункція суб'єкту управління системи, що функціонує; G^{CS} – структура суб'єкта управління системи, що функціонує; R^{CS} – відношення емергентності суб'єкта управління системи, що функціонує; ΦN – нормативне значення макрофункції системи.

2. **Функціонуєча система, що постійно удосконалюється:** існує в режимі приведення макрофункції системи до екстремального значення за допомогою оптимізації структури системи:

$$SI = \begin{cases} CO = \{T, X, Y, \Phi, G, R\} \\ CSI = \{T, CO', CO'', \Phi^{CSI}, G^{CSI}, R^{CSI}\} \\ \forall t \in T \exists CSI : \Phi \rightarrow extr, G \rightarrow opt, R \rightarrow opt. \end{cases} \quad (2)$$

де SI – система, що удосконалюється; CSI – суб'єкт управління удосконаленням; Φ^{CSI} – макрофункція суб'єкта управління системою, що удосконалюється; G^{CSI} – структура суб'єкта управління системою, що удосконалюється; R^{CSI} – відношення емергентності суб'єкта управління системою, що удосконалюється.

3. **Функціональна система, що розвивається:** в i -й момент часу можна визначити екстремальне значення макрофункції за допомогою структури системи:

$$SD = \begin{cases} CO = \{T, X, Y, \Phi, G, R\} \\ CSD = \{CO', CO'', \Phi^{CSD}, G^{CSD}, R^{CSD}\} \\ \forall t \in T \exists CSD : \Phi \rightarrow extr, G \rightarrow G', R \rightarrow R' \end{cases} \quad (3)$$

де SD – система, що розвивається; CSB – суб'єкт управління розвитком; Φ^{CSD} – макрофункція суб'єкта управління системою, що розвивається; G^{CSD} – структура суб'єкта управління системою, що розвивається; R^{CSD} – відношення емергентності суб'єкту управління системою, що розвивається; G' – нова структура об'єкта управління, що отримана в результаті розвитку; R' – нове відношення емергентності об'єкта управління, яке отримано в результаті розвитку.

У системі, що розвивається, суб'єкт управління розвитком трансформує об'єкт управління за допомогою побудови найбільш ефективної з точки зору макрофункції структури системи. Як показує досвід, в Україні не існує загально визнаної концепції забезпечення стійкого функціонування малих та середніх підприємств, тому в умовах невизначеності на базі існуючих механізмів управління економічною стійкістю та стійким розвитком підприємства доцільно обґрунтувати і розробити вищезазначену концепцію на базі системно-діяльнісного підходу, основою для якої, на погляд автора, може стати симбіоз двох концепцій – моделі життєздатної системи С. Біра [1] і методології розвитку полісистеми Г.П. Щедровицького [10–12].

Системний підхід на діалектичній основі передбачає визначення внутрішньої суперечності складної соціо-економічної системи діяльності як цілого. Саме такою цілісною, але складною і суперечливою системою, є підприємство, яке можливо розглядати з трьох точок зору [13]:

- з позиції стратегічного та оперативного управління. Підприємство утворюється як інструмент розв'язання суспільних задач, засіб досягнення мети;

- за характером соціальних взаємовідносин. Підприємство утворюється як людська спільність, специфічне соціальне середовище;

- за структурою взаємозв'язків і норм. Підприємство – це своєрідна структура взаємозв'язків і норм. Предметом аналізу суб'єкту господарювання в такому випадку виступають його організаційні зв'язки, що побудовані ієрархічно, а також зв'язки з зовнішнім середовищем. Основними проблемами є рівновага, самоуправління, розподіл праці. У відношенні управління процесом забезпечення стійким функціонуванням підприємства доцільніше говорити про мотиваційний ідеальний образ, який, у свою чергу, буде утворювати набір проєктів модифікації підсистем підприємства, що є найбільш адекватними даним умовам функціонування.

Соціоекономічні системи діяльності містять у собі дві компоненти: штучну (це те, що породжується самою діяльністю для досягнення її мети та відповідно до певних норм) та природну. Остання компонента існує сама по собі, поза залежністю від людської діяльності і описується у ній як закономірний об'єкт, який визначається іманентними цій компоненті законами.

Отже, процес існування підприємства є результатом складної взаємодії набору природних процесів і штучних процесів перевтілення засобів здійснення діяльності. В якості природної компоненти виступають ресурси, що підприємство отримує із ззовні, засоби праці та персонал, що є на підприємстві, а в якості штучної – результати діяльності: продукція, що виготовлена, послуги, полуфабрикати для власного споживання, відходи, а також управлінські рішення.

Таким чином, як було вже зазначено, промислове підприємство, з одного боку, виконує функцію задоволення певної суспільної потреби, а з іншого, – це засіб організації діяльності з метою отримання економічної вигоди. Цей взаємозв'язок можна пояснити з точки зору полісистемного підходу до підприємства [8]. Полісистемний підхід передбачає співвідношення підприємства як системи з великою кількістю мета-систем. В якості таких мета-систем можна виділити власників, споживачів, постачальників, національну економіку, світову економіку, державні інтереси, гео економічні особливості, інтереси територіальної громади тощо. Кожна з мета-систем генерує пояс вимог до діяльності підприємства і вона повинна модифікувати себе для найбільш повного задоволення цим вимогам. Функціонально така система базується на засобі технологічного комбінування ресурсів, який спрямовано на отримання певного результату. За складом підсистем підприємство в даному випадку представляє собою спосіб технологічного комбінування великої кількості необхідних ресурсів з метою перевтілення їх в кінцевий продукт (результат). Засіб технологічного комбінування реалізується суб'єктами діяльності в рамках техніко-технологічної підсистеми. На промисловому підприємстві ця підсистема представляє собою систему технологічних ліній, на яких реалізується послідовність технологічних операцій з перевтілення вхідного матеріалу в кінцевий продукт. Канал розповсюдження продукту представляє собою організаційний механізм, який пов'язує підприємство з ринком продукту, з одного боку, та ринком ресурсів, з іншого.

Завдяки функціонуванню системи бізнес-процесів, що морфологічно представлені як архітектура потоків робіт, забезпечується цілісність системи. Управління внутрішньою архітектурою робіт підприємства здійснюється під впливом логіки та процедур прийняття управлінських рішень, які пов'язані з підтримкою підприємства у режимі стійкого функціонування. Логіка та процедури прийняття управлінських рішень, у свою чергу, пов'язані з модулем цілей, які можуть бути іманентними і привнесеними ззовні.

Отже, в рамках цього дослідження підприємство малого бізнесу слід розглядати як соціоекономічну систему діяльності, яка відчуває вплив зовнішнього середовища, має осмислене керівництво, певні межі, функціонує на відносно постійній основі і представляє собою форму діяльності по отриманню економічної вигоди.

В основі архітектури концепції забезпечення стійкого функціонування малих та середніх підприємств доцільно використовувати такі принципи системно-діяльнісного підходу, як рефлексивності, обліку взаємообумовленості функціонування підсистем підприємства (економічної, виробничої, соціальної, екологічної); досягнення стійкості динаміки розвитку підприємства з урахуванням економічної ефективності, соціальної стабільності, ризикової захищеності та екологічної безпеки; компетентності; пріоритетності кінцевої мети; активного реагування на зміни внутрішніх і зовнішніх чинників [14, с. 106].

Основу архітектури системно-структурного подання такої концепції складає розподіл режимів існування соціоекономічної системи на режим функціонування, режим вдосконалення та режим розвитку, кожний з яких забезпечується реалізацією відповідної діяльності: функціонування, вдосконалення і розвитку, які представляють собою взаємообумовлену єдність. Реалізація запропонованого підходу до управління процесом забезпечення стійкого функціонування підприємства здійснюється шляхом організації управлінської діяльності на рефлексивній основі, сутність якої полягає у тому, що рефлексивність може бути забезпечена тоді, коли об'єктом починає виступати сама діяльність і засоби її здійснення, тобто відбувається зміна робочої позиції на рефлексивну. Реалізація запропонованого принципу може бути здійснена за умови розрізнення простору існування вихідної соціоекономічної системи діяльності тобто підприємства та релевантного рефлексивного простору [14].

Під механізмом забезпечення стійкого функціонування підприємства вважається усвідомлене перетворення системи, засноване на розробці і впровадженні нових способів діяльності, які спрямовані на усунення внутрішніх обмежень і розширення можливостей системи з реалізації заданої макрофункції.

В свою чергу, управління процесом забезпечення стійкого функціонування підприємств малого бізнесу – це використання організаційних, економічних, соціальних методів управління, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування системи. З позиції методології вона означає, що управління стійкістю функціонування підприємства слід розглядати у взаємозв'язку трьох основних рівнів: об'єднання з економікою в цілому та її регіональними сегментами; взаємозв'язок стійкості функціонування окремого підприємства зі стійкістю даного сектору економіки як цілісного утворення; з позиції окремо взятого підприємства як економічної системи, яка містить у собі певні частини.

Для забезпечення стійкого функціонування підприємства малого бізнесу в умовах динамічного розвитку і відповідних змін основних показників їх діяльності виникає необхідність стратегічного управління системоутворюючими складовими цього процесу. При цьому аналіз повинен забезпечувати вирішення питання визначення поточного і прогнозування майбутнього рівня стійкості функціонування підприємства, вирішення задач підтримки прийняття управлінських рішень.

Обов'язковим елементом оцінювання стійкості функціонування підприємства є вибір критерію дослідження. При цьому кількісну оцінку рівня стійкості функціонування бажано одержати за допомогою таких показників, які використовуються в плануванні, обліку і аналізі діяльності суб'єкта господарювання, що є необхідною умовою практичного використання цієї оцінки.

Кількісна визначеність і зміст критерію відображаються в конкретних показниках оцінки стійкості функціонування. Система показників має бути розроблена таким чином, щоб одержана на її підставі інформація була достовірною, достатньою та порівняною. Отже, формуючи систему показників, доцільно дотримуватись певних принципів та вимог, перелік яких надано у таблиці 1.

Таблиця 1

Принципи та вимоги щодо системи індикаторів забезпечення стійкого функціонування підприємства

Принцип	Вимоги
– логічності. При відборі показників необхідно формулювати логіку їх об'єднання у певну сукупність для того, щоб було видно роль кожного з них і не виникало враження, що певний аспект залишився неохопленим або, навпаки, не вписується у запроповану схему дослідження	Забезпечення органічного взаємозв'язку критерію і системи конкретних показників
– репрезентативності: критерій повинен прямо відображати мету дослідження, повністю їй відповідати, давати змогу оцінювати ефективність вирішення основної задачі	Забезпечення органічного взаємозв'язку критерію і системи конкретних показників
– простоти отримання даних	Відображення ефективності використання всіх видів ресурсів
– системності: визначення внутрішньої суперечності складної системи як цілого	Можливість застосування показників до управління різними видами діяльності підприємства
– єдності: об'єднання певних елементів дослідження в один індикатор, щоб уникнути різноваріантних рекомендацій і необґрунтованих припущень	Виконання показниками стимулюючої функції в процесі використання наявних резервів
– чутливості критерію до змін значень показників, що аналізуються	

Перед вибором конкретного критерію для моделі оцінки стійкості функціонування підприємства, на думку автора, необхідно ввести таке поняття, як “рівень стійкості функціонування” – це точка, що показує силу впливу факторів ендogenous та екзогенного характеру і силу протидії йому з боку суб'єкту управління на певній оцінній шкалі. Його величина буде відповідати критеріям оцінки стійкості функціонування підприємства. Отже, критерій стійкості функціонування підприємства – це оцінка впливу зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища на виробничо-господарську діяльність в умовах невизначеності. Пояснити це можна наступним: зовнішнє та внутрішнє середовища за умови взаємодії формують рівень стійкого функціонування в цілому; зовнішнє бізнес-середовище здійснює вплив на внутрішню стійкість підприємства, а підвищення останньої позитивно впливає на зовнішнє середовище, забезпечуючи підприємству високий рівень конкурентоспроможності та відповідний імідж.

При визначенні стійкості функціонування підприємств малого бізнесу в умовах невизначеності та ризику, необхідно виокремити чинники, що впливають на її рівень та визначити індикатори, що дають оцінку ступеню їх впливу.

При проведенні комплексного аналізу чинників оцінки стійкості функціонування підприємства важливо не тільки встановити усі джерела стійкості, а й виявити, які з них домінують.

На думку автора, необхідно розглядати дві системоутворюючі складові рівня стійкості функціонування підприємства:

– зовнішня: безконфліктна взаємодія з зовнішнім бізнес-середовищем (споживачами, конкурентами, постачальниками, фінансово-кредитними установами, податковими та іншими органами контролю);

– внутрішня: пропорційність усіх ланцюгів підприємства, які забезпечують позитивну динаміку ділової активності підприємства.

Оцінку впливу чинників зовнішнього середовища на стан стійкості функціонування підприємства доцільно здійснювати за допомогою інтегрального показника рівня зовнішньої стійкості підприємства, який показує зовнішню стійкість функціонування в умовах невизначеності і враховує такі компоненти: структурна демографія розвитку малого та середнього підприємництва, розвиток малого та середнього бізнесу у промисловості та агросекторі регіону, інвестиційні переваги та привабливість, інновації, ринок праці, розвиток екології та цінової політики в регіоні.

Домінантними компонентами внутрішньої стійкості функціонування підприємства будуть економічна, організаційно-управлінська, соціальна та екологічна стійкість, а економічної стійкості – фінансова; ринкова стійкість тобто стійкість сегменту ринку, який обумовлений попитом на товар чи послугу; організаційно-управлінська; виробнича; техніко-технологічна; інноваційно-інвестиційна (табл. 2).

Таблиця 2

Компоненти внутрішньої стійкості функціонування підприємства

Компонента стійкості	Сутність
Економічна	Це економічна стабільність, постійність в діяльності або подальшому розвитку при відсутності різких коливань ендogenous (внутрішнього) характеру. Її доміантними чинниками є фінансова, організаційно-управлінська, техніко-технологічна, виробнича ринкова та інноваційно-інвестиційна стійкість.
Соціальна	Показує ступінь соціальної захищеності найманих працівників на підприємстві
Екологічна	Це взаємозв'язок економіки підприємства з її екологічною безпекою, мінімізація шкідливого впливу виробничо-господарської діяльності підприємства на навколишнє середовище.

Кожна компонента включає індикатори, які відображають значимі аспекти стійкості функціонування підприємства.

Все зазначене є особливо актуальним для малого бізнесу. Враховуючи особливості функціонування малих підприємств, складність в апроксимації на них фундаментальних теоретичних основ, автор вважає, що модель стійкого функціонування малого підприємства – це така модель, яка забезпечує виробничу, фінансову, соціальну, екологічну діяльність та дозволяє запобігти виникненню кризових явищ на будь-якій часовій межі життєвого циклу, тобто відстрочити кризу або пом'якшити її негативні наслідки.

Вивчення статистичних і бухгалтерської форм звітності малого підприємництва [ф. № 1 – підприємництво (річна) “Звіт про основні показники діяльності підприємства”; ф. № 1 – підприємництво (коротка) – річна “Звіт про основні показники діяльності підприємства за 200_ рік”; ф. № 1-м “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва] показало, що інформація про діяльність цих підприємств має практично обмежений характер відносно великих і середніх підприємств і дозволило авторові визначити інформаційні напрямки та інформаційні складові малого підприємництва.

Наведена інформація господарсько-фінансової діяльності суб’єкта малого підприємництва корелює з інформацією, яку надає Держкомстат України та його регіональні управління за тематикою “Діяльність малих підприємств” та “Діяльність підприємств – суб’єктів підприємницької діяльності”. Слід зазначити, що крім даних, що наведено у зазначених джерелах інформації, доцільно використовувати деяку інформацію статистичних щорічників “Статистика України” та “Регіони України”. Так, наприклад, для оцінки місця малого підприємництва в економічній системі та його ролі в розв’язанні соціальних проблем країни (регіону) додатково необхідні дані про загальну суму доходів населення, обсяг доходів місцевого, державного та зведеного бюджетів, потрібна також інформація про результати діяльності суб’єктів великого та середнього підприємництва країни (регіону). Для здійснення міжнародних порівнянь треба володіти відповідною інформацією про діяльність суб’єктів малого підприємництва в інших країнах.

Проведений аналіз існуючих методик оцінки рівня стійкості функціонування підприємства, виявлення їх позитивних і негативних сторін, дозволив удосконалити методичну базу та перелік показників, за допомогою яких можливо здійснити оцінювання рівня стійкості функціонування малого або середнього підприємства та зупинитись на методі рейтингової оцінки.

Література

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф. – М. : Прогресс, 1985. – 327 с.
2. Бир С. Мозг фирмы / С. Бир. – М. : Радио и связь, 1993. – 412 с.
3. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1988. – 265 с.

4. Лысенко Ю. Г. Модели управления хозрасчетным промышленным предприятием / Ю. Г. Лысенко. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 208 с.
5. Месарович М. Теория многоуровневых систем / М. Месарович, Д. Мако, И. Такахара. – М. : Мир, 1973. – 314 с.
6. Форрестер Дж. Основы кибернетики предприятия (индустриальная динамика) / Дж. Форрестер. – М. : Прогресс, 1971. – 340 с.
7. Эшби У. Введение в кибернетику / У. Эшби. – М. : Изд-во иностр. лит., 1959. – 432 с.
8. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; Рос. АН ; Рос. Фонд культуры. – 3-е изд., стереотип. – М. : АЗЪ, 1996. – 939 с.
9. Марчук Д. В. Синтез механизмов развития промышленного предприятия : дис... канд. экон. наук / Д. В. Марчук. – Донецк : ДонНУ, 2005.
10. Щедровицкий Г. П. Процессы и структуры в мышлении / Из архива Г. П. Щедровицкого. – Т. 6. – М., 2003. – 167 с.
11. Щедровицкий Г. П. Оргуправленческое мышление: идеология, методология, технология : курс лекций. – 2-е изд. / Из архива Г. П. Щедровицкого. – Т. 4. ОРУ (1). – М., 2003. – 195 с.
12. Щедровицкий Г. П. Методология и философия организационно-управленческой деятельности: основные понятия и принципы : курс лекций / Из архива Г. П. Щедровицкого. – Т. 5. ОРУ (2). – М., 2003. – 230 с.
13. Уманец Т. В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- та мікрорівень : монографія / Т. В. Уманець, Ю. О. Ольвінська, О. В. Лучакова. – Донецьк : ВІК, 2010. – 280 с.
14. Уманець Т. В. Оцінка регіонального економічного розвитку України: теорія і практика : монографія / Т. В. Уманець, О. В. Лучакова, К. М. Косьміна. – Донецьк : ВІК, 2010. – 476 с.

УДК 338.1

А. С. БУРА, С. В. КОВАЛЬЧУК
Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМИ МАРКЕТИНГОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Досліджені теоретичні аспекти концепцій маркетингового менеджменту. Розглянуто сутність поняття “маркетинговий менеджмент”. Досліджено основні проблеми формування та тенденції розвитку маркетингового менеджменту на вітчизняних підприємствах у сучасних умовах.

The article is sanctified to research of theoretical aspects of conceptions of marketing management. Essence of concept “marketing management” is considered. In the article the basic problems of forming and progress of marketing management trend are investigational on domestic enterprises in modern terms.

Підприємства, що діють в сучасних умовах господарювання, відчувають необхідність переорієнтації своєї діяльності на маркетинг, використання та реалізації маркетингової концепції менеджменту. У зв'язку з цим постає проблема організації маркетингового менеджменту підприємств.

Маркетинговий менеджмент є основою ефективного функціонування підприємства. У країнах із розвинутою ринковою економікою передові успішні підприємства здійснюють свою господарську діяльність із використанням маркетингового менеджменту. В Україні невелика кількість підприємств у своїй діяльності використовує маркетинговий менеджмент. У вітчизняній економіці відсутні механізми вдосконалення маркетингового менеджменту підприємств. Саме цим обґрунтовується актуальність обраної тематики дослідження.

Проблематиці функціонування маркетингового менеджменту на підприємстві присвячено наукові праці багатьох учених-економістів. Зокрема, у зарубіжній економічній теорії цей аспект вивчали: Г. Багієв, Ф. Котлер, К. Макконелл, Е. Уткін та ін. Серед українських учених над цим питанням працювали: П. Березівський, А. Вовчак, В. Котков, С. Захарін, П. Саблук, Г. Черевко та ін. У їх працях досліджено та проаналізовано зміст економічної категорії маркетингового менеджменту, формування маркетингового менеджменту на підприємстві.

Водночас не існує чітких рекомендацій щодо вирішення проблем застосування маркетингового менеджменту на підприємстві. Не має розробленого механізму вдосконалення маркетингового менеджменту підприємств. Тому, незважаючи на велику кількість досліджень у цій сфері, це питання залишається актуальним і зумовлює необхідність щодо проведення поглиблених досліджень. Застосування маркетингового менеджменту підприємствами є необхідною умовою для забезпечення стабільного високого рівня попиту на товар. Підприємство функціонує на основі принципів маркетингу лише тоді, коли управління підприємством, усіма його відділами, підрозділами та функціями здійснюється на основі маркетингу.

Найвпливовішим представником теорії маркетингового менеджменту є Ф. Котлер. Визначаючи “маркетинг-менеджмент” як мистецтво і науку вибору цільових ринків, збереження і залучення нових споживачів за допомогою створення, постачання і здійснення комунікацій із приводу значимих для них цінностей, він наголошує, що маркетингове управління має місце тоді, коли принаймні одна зі сторін потенційного обміну розробляє і використовує засоби досягнення бажаного відгуку контрагентів [5, с. 33].